

Významné osobnosti naší univerzity

Tradice balkanistiky na brněnské univerzitě (Výročí narození prof. dr. Josefa Kabrdy)

Počátkem února uplyne 110 let od narození významného historika, turkologa, bulharisty a zároveň i jednoho ze zakladatelů balkanistických studií na brněnské univerzitě – profesora Josefa Kabrdy. Tento mezinárodně uznávaný vědec se narodil 3. února 1906 ve Frýdclantě nad Ostravicí. Ve druhé polovině 20. let minulého století studoval dějepis a zeměpis na Univerzitě Karlově v Praze, kde na něj měl velký vliv historik-slavista Jaroslav Bidlo a také tehdejší přední český orientalista a turkolog Jan Rypka. Talentovaný J. Kabrda pobýval v letech 1934–1937 jako stipendista bulharské vlády v Sofii a v období 1937–1939 na École Nationale des langues orientales vivantes v Paříži, kterou zakončil závěrečnými zkouškami z turečtiny, bulharštiny a novořečtiny. Počátkem druhé světové války působil jako středoškolský profesor na reálném gymnáziu v Německém (Havlíčkově) Brodě. Do Francie se vrátil krátce po skončení války, kdy navštěvoval přednášky na Faculté des Lettres de l'Université de Paris a koncipoval zde svůj první větší spis o turecko-francouzských stycích v letech Napoleonova tažení do Egypta.

Přelom v životě Josefa Kabrdy nastal v roce 1947, kdy se habilitoval na filozofické fakultě v Brně souborem studií z dějin balkánských zemí v osmanské době. I když měl tehdy nabídky na odborné působení v Praze, pro svou následnou vědeckou a pedagogickou dráhu si vybral moravskou metropoli. Velký vliv na toto Kabrdovo rozhodnutí měl tehdejší brněnský historik specializující se na dějiny střední, východní a jihovýchodní Evropy a zároveň děkan filozofické fakulty Josef Macůrek, který

spatřoval ve velmi schopném balkanistovi významnou posilu pro brněnskou historickou vědu.

Hlavní oblastí vědeckého zájmu Josefa Kabrdy byly dějiny balkánských a podunajských národů v období osmanské nadvlády, vedle toho vedl v 50. a 60. letech v Brně také lektorská cvičení z turečtiny a bulharštiny. I v této době se vydával na četné studijní cesty do knihoven a archivů v Sofii, Skopji, Bukurešti, Soluni a zejména v Cařihradě (Istanbulu) a Ankaře. Brzy se stal ceněným znalcem a editorem doposud jen málo známých a v historiografii nedostatečně využívaných osmanských listin, resp. i dalších vzácných pramenů k dějinám Balkánu v 16.–18. století. V roce 1965 se stal Josef Kabrda na brněnské filozofické fakultě řádným profesorem dějin jihovýchodní Evropy

a Blízkého východu. O rok později jej profesor Josef Macůrek ustavil prvním vedoucím Kabinetu balkanistiky a hungaristiky, který působil na filozofické fakultě při tehdejší Katedře dějin střední, východní a jihovýchodní Evropy. Kabinet balkanistiky a hungaristiky v Brně byl ve své době jediným pracovištěm v tehdejších Československu zaměřeným na komplexní studium oblasti jihovýchodní Evropy (Balkánu).

Kabrda následně vypracoval odbornou koncepci pracoviště a staral se o jeho vědecký a personální rozvoj (pro práci v kabinetu získal hungaristu Richarda Pražáka, jugoslavistu Ivana Dorovského, albanistu Pavla Hradečného aj.), založil tradici organizování mezinárodních balkanistických sympózií v Brně (první se zde konalo v roce 1969, Kabrda sám, který zemřel 27. května 1968 při jedné ze svých studijních cest do Turecka, se ho však již nedožil) a dal také podnět k systematickému sbírání a vydávání bibliografie české a slovenské balkanistiky.

Za svého nepřilíši dlouhého života stihl profesor Kabrda publikovat 110 vědeckých prací, jež byly otištěny v osmi jazycích v deseti zemích. Za všechny je třeba zmínit alespoň jeho posmrtně vydanou monografii *Le système fiscal de l'Eglise orthodoxe dans l'Empire ottoman. D'après les documents turcs* (Brno 1969), jež podala rozbor daňového zatížení bulharského obyvatelstva pravoslavnou církví v 17.–19. století na základě sultánských listin a dalšího tureckého pramenného materiálu. Tento spis, který měl zásadní význam pro poznání osmanského daňového systému a zároveň

i pro poznání postavení a specifík ortodoxní církve v rámci turecké říše, si získal výrazné mezinárodní uznání. Přední poválečný americký balkanista Peter F. Sugar označil v 70. letech Josefa Kabrdu v jedné ze svých knih za „pravého následovníka Konstantina Jirečka“, jenž je všeobecně považován za zakladatele nejenom české, ale do jisté míry i evropské balkanistiky.

Josef Kabrda byl vynikajícím vědcem a také dobrým pedagogem. Studentům historie v Brně po několik desetiletí sloužila jeho kvalitní skripta *Dějiny národů střední a jihovýchodní Evropy v období od Velké francouzské revoluce do roku 1918, I–II* (Praha 1963 a 1966), jež vydal spolu s několika dalšími svými kolegy. Tato skripta jsou dodnes s úctou uchovávána v knihovně nejednoho brněnského akademika.

Je potěšující skutečností, že vědecký odkaz profesora Josefa Kabrdu se daří na brněnské filozofické fakultě nadále udržovat. Na Ústavu slavistiky FF MU lze studovat vedle jednotlivých jihoslovanských jazyků jako samostatný studijní obor také areálově pojatou balkanistiku. V Brně se i v současnosti konají mezinárodní balkanistická sympózia a zdejší balkanisté publikují práce s širokým ohlasem, např. o současném bosenském či kosovském problému. Absolventi slavistických a balkanistických oborů FF MU úspěšně působí jako překladatelé, publicisté, v cestovním ruchu, v různých obchodních firmách a nejtalentovanější z nich jako lektori jazyků nebo pracovníci ambasad v řadě jihovýchodoevropských zemí.

Ladislav Hladký